

Birbirinden ayrılması zor iki durum: Aşırma ve Duplikasyon

Two situations, which are difficult to differentiate from each other: Plagiarism and Duplication

Fatma Suna Kırac

Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Nükleer Tıp Anabilim Dalı, Denizli-Türkiye

Aşırma=intihal olayı, yazılarda başka araştırmacıların çalışmalarını atf yapmadan kendisinin gibi göstererek yayınlamak ya da yayınlanmış bir yazıdan beğendiği bölümleri, resim ve şekilleri izinsiz alıp kendi yayınında kullanmaktır. Bu durum, yalnız yazıdaki tüm cümle veya bölümü değiştirmeksizin kes-yapıştır eylemini kapsamayıp, bir yazının amaç ve sonuçlarının başka çalışmada farklı kelimelerle anlatılması durumunu da kapsamaktadır (1-5). Sox ve ark. (1) kaynak hakkında yanlış bilgi verilmesini de aşırma olarak nitelendirmiştir. Yayın etiğinde aşırma, tekrar yayın olayından daha tehlikeli durum olarak kabul edilmektedir. Yayınların okuyucuya hızla ulaştığı elektronik çağda aşırma işlemi daha kolay duruma gelmiştir. Genellikle yabancı dilde yayın yazma yetersizliği nedeni ile yabancı dildeki yayınların beğenilen cümle yapılarının yazarlar tarafından hiç değiştirilmeksizin kendi yazdığı cümle gibi kullanılmasına sık rastlanmaktadır. Bilimsel yayınlarda aşırma olayı içinde incelenen diğer bir durum "Self-plagiarism" olayıdır. Burada bir yazarın daha önce yayınlanmış kendi yazısından alıntı(lar) yapması söz konusudur; tekrar yayından daha az önemlidir fakat yine etik ihlali söz konusudur (4, 6).

Bilinçli yapılan bilimsel yanıltma, her ne şekilde olursa olsun, kabul edilemez bir durumdur. Uluslararası veya ulusal indekslerde yer alan dergilerde yayınlanan yazılardaki bilimsel yanıltma olaylarının saptanması mümkün olmasına karşın indekslenmeyen dergilerdeki yanıltma olaylarının saptanması oldukça güçtür. Türkiye kökenli yayınlarda son yıllarda uluslararası medyaya yansıyan olaylar ne yazık ki yadsınamaz düzeydedir (2, 3). İki önemli etik ihlali konusu, aşırma ile duplikasyon olaylarının birbirinden ayrımı oldukça zordur (6). Özellikle iki yazının yazarlarının tamamı veya bir kısmı aynı ise, ayırım daha güç olmaktadır. Bazı yayınlarda iki durumun ayırımı için benzerlik yüzdelerine bakılması önerilmekle

birlikte, COPE orana dayalı ayırımı önermemektedir. Son MedicRes toplantısında (25-27 Mart 2011, İstanbul) klasik yöntemlerin kullanıldığı çalışmalarda, yöntem kısmının benzerliğinin kabul edilebilir olduğu vurgulandı. Ancak, amaç-bulgular ve tartışma kısımlarındaki benzerliklerin kabul edilemez olduğu, bilimsel yanıltma olarak işlem yapılması gerektiği belirtildi (4, 6, 7).

Günümüzde akademik yükseltme kriterleri bilimsel yanıltma olaylarının artışına önemli katkıda bulunan bir faktör olarak etkisini sürdürmektedir. Bilimsel "temizlenmeyi" sağlamak için editörler yanı sıra okuyuculara da sorumluluk düşmektedir. Dergi editörleri bilimsel yanıltma saptadıkları yazıyı ret etmeli veya yayımlandıktan sonra saptandı ise geri çekmelidirler. Okuyucular da saptadıkları aşırma olayını ilgili dergi editörüne bildirmelidir (1, 2, 7). Bilimsel yanıltma durumunda geri çekme olayı yalnız yayınlanan yazılarda değil kongre bildirileri için de geçerli bir uygulamadır (8). Ancak, genellikle geri çekme (retraction) işleminden kaçınılmaktadır. COPE ve ICJME kurallarını uygulayan dergi editörleri bilimsel kirlenmeyi önlemek için aşırma saptadıkları yayını geri çekmek ve okuyucuyu bilgilendirmek zorundadır (1, 4, 7, 9). Burada, kendi karşılaştığımız iki olayı aktarmak istiyorum.

İlk olayda, yazar A ve B tarafından X dergisinde olgu sunumu yayımlandıktan 5 yıldan daha uzun bir süre sonra, Y dergisinde yazar C ve D tarafından aynı olgu sunumu yayınlanıyor. Birkaç ay sonra Y dergisinin Editörü tarafından durum fark edilerek yazı geri çekiliyor (retraksiyon). Derginin ilk sayısında aşırma (İntihal=Plagiarism) yayın olayı hakkında okuyucular yazılı olarak bilgilendiriliyor. Y dergisinde yayınlanan olgu sunumu incelendiğinde genel bilgiler ve tartışma kısmının hemen hemen tamamının daha önce farklı yazar grubu tarafından X dergisinde yayınlanan olgu sunumu ile benzer olduğu görülmektedir. İkincil olarak

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Dr. Fatma Suna Kırac, FASNC, Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Nükleer Tıp Anabilim Dalı, Denizli-Türkiye
Tel: +90 258 444 07 28/1306-1157 E-posta: fskirac@pau.edu.tr

Çevrimiçi Yayın Tarihi/Available Online Date: 05.07.2011

©Telif Hakkı 2011 AVES Yayıncılık Ltd. Şti. - Makale metnine www.anakarder.com web sayfasından ulaşılabilir.

©Copyright 2011 by AVES Yayıncılık Ltd. - Available on-line at www.anakarder.com

doi:10.5152/akd.2011.115

sunulan olgunun fizik muayene bulguları, tanısal görüntüleme yönteminde elde edilen bulgular, uygulanan işlem ve işlem sonrası izlem de orijinal yayına birebir örtüşmektedir. Kaynaklarda ilk yayınlanan olgu sunumuna atıfta bulunulmamış olması, aşırma olayının bilinçli yapıldığını ve bilimsel yanıltmayı gizleme çabasını desteklemektedir. Yapılan incelemede iki yayın yazar grubunun daha önce aynı merkezde çalıştıklarına dair bilgiye ulaşılamadığı için sonuçta olay aşırma=plagiarism olarak kabul edilerek dergi editörü ve yayın kurulu tarafından geri çekilmiştir.

İkinci olayda bir yazar grubu tarafından hazırlanan olgu sunumu Z dergisinde yayımlandıktan 2 yıl sonra aynı olgu aynı resimlerle farklı yazarlar tarafından T dergisinde yayınlanıyor. İlk yayında yer alan yazar, ikincil dergi editörüne durumu bildiren mektup yazıyor. Editör ve dergi yayın kurulu tarafından yapılan inceleme sonucunda her iki yayında sunulan olgunun ve resmin aynı olduğu saptanıyor. Olay ayrıntılı olarak incelendiğinde belli bir süre aynı kurumda birlikte çalışan yazarların birbirinden habersiz olarak olguyu yayınladıkları sonucuna varılıyor. Sonuçta, olay tekrar yayın=duplikasyon olarak kabul ediliyor. İlk yayının sorumlu yazarına olayın ayrıntısı hakkında bilgi veriliyor. T dergisi yayın kurulu bilinçsiz yapılan yanıltma olduğuna karar vererek Editör tarafından herhangi bir işlem yapılmadan olay kapatılıyor.

Sunulan olaylarda tanımlanan intihal= aşırma=plagiarism ve duplikasyon, daha önce de belirttiğimiz gibi, yayın etiğinin önemli ve tahmin edilenden daha sık karşılaşılan konularıdır. Meta-analiz çalışmalarında aşırma %1.6 ve duplikasyon %4.7 oranında rapor edilmiştir (5). Daha önceki yayınlarda belirtildiği gibi iki olayın birbirinden kesin ayrımı güçtür (6). İndekslenen dergilerdeki yayınlarda elektronik ortamda karşılaştırma yapmayı sağlayan programlar (Crossref vb.) aşırma ve duplikasyon olaylarının saptanmasında editör ofisine faydalı olmaktadır. Ancak, program yardımı ile yapılan karşılaştırma yanında mutlaka manuel kontrol yapılması önerilmektedir. Bizim de uyguladığımız COPE bilimsel yayın etiği kuralları her iki durumda benzer uygulamaları önermektedir (9, 10). Duplikasyon olayı daha önceki sayılarımızda tartışıldığı için burada aşırma olayında yapılması gerekenler üzerinde durulacaktır (11, 12).

Aşırma olayı şüphesi veya varlığı durumunda editörlere öneriler

Aşırma olayı yayın öncesi veya yazı yayımlandıktan sonra saptanmış olabilir. COPE olayı sonuçlandırma konusunda editörlere önerilerde bulunmaktadır (7, 9, 10). Buna göre, yayın öncesi aşırma olayından şüphelenildi veya yayımlandıktan sonraki aşamada aşırma saptandı ise, Editör yazının ilk yazarı ile iletişim kurarak olay hakkında duyduğu üzüntüyü dile getirir. Yazardan olay hakkında açıklama ister. Aşırma olayının genç tecrübesiz yazarlarda benzer yayın veya yayınlardan "kes-yapıştır" yöntemi kullanılarak yazının hazırlanması sonucu oluşabileceği, özellikle yabancı dilde hazırlanan yazılarda, göz önünde bulundurulmalıdır. Eğer bilinçli yapılmış aşırma olayı olmadığı kanaatine varılırsa, tecrübesiz yazara yayın etiği konusunda eğitim verilmesi önerilmektedir. Aşırma olayı yayın öncesi saptandı ise, Editör yazardan birebir örtüşen kısımları değiştirmesini ister. Gerekli değişiklikler yapılarak benzerlikler giderildiği takdirde yazı ret edilmeksizin yayınlanabilir. Yayın sonrası saptanan bilinçsiz aşırma olayında ise COPE, ilk yayın yazarlarından özür mektubunun

dergide yayınlanmasını ve editör yazısında istenmeyen olaya değinilmesini önermektedir. Eğer aşırma olayının bilinçli olarak yapıldığı saptanırsa Editör, sorumlu yazar ve yazıda ismi bulunan tüm yazarlar ile doğrudan iletişim kurmalı ve belirlenen kısa süre içinde açıklama istemelidir. Aynı zamanda yazarların kurumu ile iletişim kurulmalı ve inceleme istenmelidir. İlk derginin Editörüne de durumu bildiren mektup yazılmalıdır. Sonuçta, yazının aşırma nedeni ile geri çekildiği ilk yayına atıfta bulunarak okuyuculara duyurulmalıdır (1, 9, 10, 13).

Yurtdışında saptanan aşırma olayı akademik unvan ve yetkilerin geri alınmasına kadar giden yaptırımlarla sonuçlanabilmektedir. Yakın zamanda Almanya'da ortaya çıkan aşırma olayı suçlanan bakanın istifası ile sonuçlanmıştır. Yurdumuzda ise, bilimsel yanıltma durumlarında yaptırımlar yeterince uygulanmamaktadır. Ne yazık ki, aşırma yaptığı kanıtlanan akademisyenlerin önemli akademik ve idari görevlerde yer aldığı da bilinmektedir. Tüm bilimsel yanıltma olaylarının azaltılması için etik konusunda her düzeyde eğitim yapılmalıdır. Araştırmacı adayları ve genç araştırmacılara kendi hipotezlerinden ürettikleri çalışmalardan yayın yapmalarının ve yayınlarında çalışma sonuçları ile görüşlerini kendi cümleleri ile okuyucuya aktarmalarının önemi anlatılmalıdır. **Çok yayın değil kaliteli ve ahlaklı yayın** yapılmasının önemli olduğu görüşünün yeni yetişen akademisyenlere benimsetilmesi için çaba sarf edilmeli ve örnek olunmalıdır (2, 3).

Kaynaklar

1. Sox HC, Rennie D. Research misconduct, retraction, and cleansing the medical literature: lessons from the Poehlman case. *Ann Intern Med* 2006; 144: 609-13.
2. İnci O. Bilimsel yayın etiği ilkeleri, yanıltmalar. Yanıltmaları önlemeye yönelik öneriler. Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2009.
3. Töreci K. Tıpta yayın etiği (bizden de örneklerle). *ANKEM Derg* 2010; 24(Sayı 1'e Özel Ek):1-41.
4. Wager E. Ethical publishing: the innocent author's guide to avoiding misconduct. *Menopause Int* 2007; 13: 98-102.
5. Martinson BC, Anderson MS, de Vries R. Scientists behaving badly. *Nature* 2005; 435: 737-8.
6. COPE cases 2003/ 03-22; 2006/ 06-10 and 2010/ 10-18. Available at: URL:<http://www.publicationethics.org/cases>
7. Wager E. Good publication practice. In: *MedicRes International Conference on Good MEDical Research*, 25-27 March 2011, İstanbul, Turkey.
8. Retraction for the 2010 AHA Scientific Sessions abstract (14426). *Circulation* 2011; 123: p e415.
9. Wager E, Barbour V, Yentis S, Kleinert S. Retractions: Guidance from the Committee on Publication Ethics (COPE). *retraction guidelines*. *Croat Med J* 2009; 50: 532-5.
10. Committee on Publication Ethics (COPE): Guidelines on Good Publication Practice Available at: URL: (<http://www.mco.edu/lib/instr/libinsta.html>; <http://www.publicationethics.org.uk>).
11. Kıraç FS. Bilimsel yanıltma olayında yayın sonlandırma süreci: Önemli ve tartışmalı bir konu. *Anadolu Kardiyol Derg* 2011; 11: 79-80.
12. Kıraç FS. Bilimsel yanıltma: Tekrar yayınların tanımı, çeşitleri ve olası sonuçları. *Anadolu Kardiyol Derg* 2011; 11: 174-8.
13. COPE cases 2003/ 03-11; 2004/ 04-04; 2006/ 06-24; 2007/ 07-05 and 2001/ 01-28 in <http://www.publicationethics.org/cases>